



ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 3, Article Number: 1C0445

EDUCATION SCIENCES

Received: June 2011

Accepted: July 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Emine Eratay

Abant İzzet Baysal University

emineeratay@superonline.com

Bolu-Turkey

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINDA DAVRANIŞ PROBLEMLERİ

ÖZET

Araştırma, okul öncesi kurumlara devam eden çocukların davranış problemlerinin çocuğun yaş, cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı, ana-baba yaşı, mesleği, eğitim durumu, ailenin gelir durumu ve ailede başka yetişkinlerin olması değişkenleriyle ilişkisini incelemek amacıyla planlanmıştır. Araştırmada 2007-2008 bahar döneminde Bolu il merkezindeki resmi anaokul ve anasınıfına devam eden 322'si kız,316'sı erkek toplam 638 çocuğa ulaşılmıştır. Veri toplama aracı olarak Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Bölümü tarafından geliştirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi anaokulu ve anasınıfı öğretmenlerinin yardımıyla ana-babalara uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularında çocuğun davranış problemleri ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, annenin yaşı, mesleği ve ailede başkasının varlığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken, çocuğun doğum sırası, kardeş sayısı, babanın yaşı, mesleği, ana-babanın eğitim durumu ve ailenin gelir durumu arasında ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Çocuğu, Davranış Problemleri, Okul Öncesi Kurumu, Çocuğun Doğum Sırası, Kardeş Sayısı

BEHAVIORAL PROBLEMS OF PRESCHOOL CHILDREN

ABSTRACT

The study has been planned to research the relationship of behavioral problems of children attending preschool institutions with variables such as the child's age, gender, birth order, age of parents, their profession, their education level, income status of the family, number of siblings and presence of other adults in the family. A total population of 638 children, consisting of 322 girls and 316 boys, attending official preschool and kindergarten institutions at Bolu provincial center in spring semester of 2007-2008, have been included into the study. The Behavioral Problems Checklist, developed by Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, was applied as the data collection tool on the parents with the assistance of the preschool and kindergarten teachers. The findings of the study revealed that while no meaningful relationships could be found between the child's behavioral problems and the child's age, gender, mother's age, profession and presence of other adults in the family, a relationship has been found with the child's birth order, number of siblings, father's age, profession, education of the parents and the income status of the family.

Keywords: Preschool Children, Behavioral Problems, Preschool Institutions, Child's Birth Order, Number of Siblings

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Çocukların duygusal gelişimi ilk olarak ailelerinin etkisiyle evde şekillenmekte, evde normal bir duygusal iklimin olması çocuğun duygusal gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Çocukların gerek duygusal, gerekse gelişim fonksiyonlarında sağlıklı ve iyi olmaları son derece önemlidir (Hastings, McGrill, 2008).

Evde şekillenen erken çocukluk döneminde ve sonraki gelişim dönemlerinde çocuklar sorunlarla karşılaşabilmekte ve bu sorunlara farklı duygusal, davranışsal ve alışkanlıklar olarak tepkiler verebilmektedirler (Sargın, 2001).

Çocukların sağlıklı bir şekilde çevrelerine uyum sağlamalarında doğuştan getirilen kişiye özgü yapısal özelliklerin ve çevresel etmenlerin rolü vardır. Başlangıçtaki kalıtsal özellikler ile daha sonraki yaşantıları içeren bu iki etmen, bazı çocuklara sorunlarla başa çıkma gücü verirken, bazılarında uyum bozukluklarına neden olmaktadır. Genel olarak davranış sorunları ile uyum bozuklukları eşanlı olarak kullanılmaktadır. Çocukluk döneminde sık görülen davranış sorunlarını; çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi, belirtinin sıklık ve şiddeti, belirtinin çeşitliliği, belirtinin sürekliliği açısından ele alındığımızda uyumsuzluk belirtisi olarak değerlendirmek hatalı olabilmektedir (Arı Başaran, 1986).

Gelişmeye tepki olarak ortaya çıkan geçici uyum bozuklukları eğer beklenen kısa sürelerde geçmezse, ileri yaşlarda da devam ederse, o zaman bunlara gerçek uyum bozuklukları demek gerekmekte, bu çeşit uyum bozuklukları ruhsal bir rahatsızlığın veya ruhsal sorunların belirtisi olarak kabul edilmektedir (Aydoğmuş, 1994).

Genel anlamda Çocukta Uyumsuzluğun Nedenleri; kalıtım, beden özürleri, hastalıklar, iç salgı bezleri bozuklukları, kazalar ve şokları içeren bedensel nedenler; biyolojik, psikolojik ve sosyal temel ihtiyaçların doyumlamaması; aile yapısından doğan etmenler, ana-baba ilişkileri, çocuğun yakın çevresi, okul, sosyal ve ekonomik etmenler ve yanlış eğitimi kapsayan çevre etkisi ve sosyoekonomik nedenlere bağlanmaktadır (Çağlar, 1981).

Çocuktaki uyumsuzluk çeşitleri, çocukluktaki ruhsal sorunlar; davranış bozuklukları, duygusal bozukluklar, alışkanlık bozuklukları ve ağır ruhsal bozukluklar olarak dört grupta incelenmektedir (Yörükoğlu, 1994).

Erken çocukluk döneminde görülen davranış problemleri, çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası; ana-babanın yaşı, mesleği, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durumu, ailedeki kardeş sayısı, ailede başka yetişkinlerin olması, ailenin etnik grubu, ailesel stres, şiddet gibi kritik değişkenlerle ilişkilendirilmektedir (Doctroff, Arnold; 2004).

Davranış problemleri ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde davranış problemlerinin bir risk faktörü olduğu, bu risk faktörünün yanı sıra ailelerde işsizlik, yetersiz yaşam koşulları, yüksek stres, düşük eğitim, göç, sağlık problemleri, dolayısıyla zor bir yaşam stili olduğu (Dufrene, Doggett, Henington, Watson; 2007); düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde daha yüksek oranda problem davranışlara rastlandığı (Doctoroff, Arnold; 2004); gözlenmektedir. Sosyo-ekonomik statü ile çocuğun sosyalizasyonu, sert disiplin, anne sıcaklığının yetersizliği, saldırgan yetişkin modelleri, anneye ait saldırgan değerler, aile yaşam stresörleri, annenin yetersiz sosyal destek alması, akran grubu kararsızlığı arasında negatif korelasyon saptanmıştır.

Bu faktörler ile dışsallaştırıcı problemler arasında ve sosyo-ekonomik statü ile saldırganlık gelişimi ve sosyalleşme arasında

dolaylı bir ilişki bulunmuştur (Dodge, Pettit, Bates; 1994). Yoksul ailelerin çocuklarında %10-15 oranında saldırganlık, dil güçlükleri, karşı gelme davranışına rastlanılmıştır (Hemmeter, Ostrosky, Fox; 2006).

Bunların yanı sıra yoksul çocukların öğretmenle daha çok çatışmaya girdikleri ve onlara sağlanan duygusal destekle problem davranışların azaldığı (Hamre, Pianta, Downer, Masburn; 2007) belirtilmektedir. Okul öncesi kurumlarında istenmeyen davranışlar olarak ellerini istenilen nitelikte yıkamama, yalnız oyunu tercih etme, iletişim kurmakta zorluk çekme, grup etkinliklerine katılmak istememe, etkinlik sırasında başka bir şeyle ilgilenme, verilen yönergeye uymama, grubun çalışmasına engel olma, sürekli yalan söyleme, etkinliği yarım bırakma, okula geç gelme, saldırgan bir tutum takınma, sofraya kurallarına uymama, oyun kurallarına uymama, etkinlik sırasında arkadaşlarına zarar verme ve sık sık tuvalete kaçmaya seyrek olarak rastlandığı; izin almadan konuşma, etkinlik sırasında gürültü yapma ve başkalarının sözünü kesme davranışlarına ara sıra rastlandığı; öğretmenlerin, öğrencilerle bire-bir görüşme, göz teması kurma, sorunların çözümü için ana-babayla görüşme, sorunların gerçek nedenini araştırmayı her zaman uyguladıkları saptanmıştır (Karaoğlu, 2002). Öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, sosyo-ekonomik düzey, mezun oldukları bölüme göre problem davranışlarla baş etmede aynı stratejileri kullandıkları belirlenmiştir (Demir, 2003).

Çocuğun yaşı ile problem davranışlar arasında bağlantı görülmektedir. Yaşça daha küçük çocukların problem davranışlarını öğretmenler tolere edebilirken, büyük çocuklarla daha çok çatışma yaşadıklarını (Hamre ve ark., 2008); aileler ise çocuklarındaki problem davranışların anaokuluna başlangıçta ve yaklaşık altı ay sonra ortaya çıktığını, anaokulunda başlayan problem davranışların ilkokulda da sürdüğünü (Doctoroff, Arnold; 2004) ifade etmişlerdir.

Çocuğun cinsiyeti ve problem davranışlar incelendiğinde kız ve erkek çocuklarının problem davranışları arasında fark bulunamazken (Cai, Kaiser, Hancock; 2004; Doctoroff, Arnold; 2004 bazı araştırmalarda cinsiyetler arası fark gözlenmiştir. Erkek çocuklarda daha fazla problem davranış yaşandığını (Leadbeater, Bishop; 1994); erkek çocukların kızlara nazaran öğretmenle daha fazla çatışma yaşadığı (Hamre ve ark., 2008); erkek çocuğa sahip annelerin daha stresli olduğu ve stresli ailelerde daha fazla problem davranışa rastlandığı (Kwon; 2007); kız çocukların erkeklere nazaran daha muhafazakar ve yüksek algısal duyarlılığa sahip olduğu (Bennett-Murphy, Laurie-Rose, Brinkman, McNamara; 2007); öfkenin erkek çocuklara, üzümlük ve korkunun kızlara özgü bir duygu olduğu ve ailelerin kız ve erkek çocuklarının problem davranışlarına farklı cevaplar verdikleri (Hasting, McGrill; 2008) saptanmıştır.

Etnik kimliğe göre Afrika-Amerikalı ailelerin çocuklarında daha fazla dışsallaştırıcı problemlere ve tek ebeveynli ailelerde daha fazla problem davranışlara rastlandığı ve ailelerin evde öğretmenlerden daha fazla problem davranışları rapor ettiği (Dodge ve ark., 1994; Cai ve ark., 2004) belirtilmektedir.

Yüksek ailesel stresin olduğu ailelerin çocuklarında daha fazla problem davranışa rastlanırken; ailede depresyon, sert bir tutum, stres dolu aile yaşamı, sınırlı sosyal destek ve dayanıksız aile faktörünün problem davranışlarda önemli rol oynadığı (Abidin, 1990; Hemmeter, Ostrosky, Fox; 2006; Kwon, 2007); çocukların engellenmesi, pozitifliği ya da negatifliği ile problem davranışlar arasında ilişki bulunmuş; heyecanlı grupta dışsallaştırılmış, engellenmiş grupta

içselleştirilmiş davranışlar yüksek bulunmuştur (Putnam, Stifter; 2005).

İstismar ile davranış problemlerinin ilişkili olduğu (Moncher, 1995); şiddete tanık olmanın sosyal ilişkiler ve kişilikte bozukluk meydana getirdiği (Leighton, Jouriles ve ark., 1989); suç oranını artırdığı (Farver, Xu, Eppe, Fernandez, Schwarz; 2005); fiziksel ve duygusal istismar ile davranış problemleri arasında ilişki görülmüştür (Soeffing, Kline, Chrastiansen, 1975; Herrenkhol ve ark, 1983).

Bilir ve arkadaşlarının (1987, 1988, 1990 ve 1991) çalışmalarında Türkiye'nin farklı illerinde 3-12 yaş grubu çocuklarının dövülme sıklığı ve bununla ilgili bazı duygusal sorunların taranması çalışmalarında;

- En çok görülen duygusal sorunların; uyku sorunları, tikler, kekemelik, korkular, enürezis nokturna olduğu ve bu sorunların dövülen çocuklarda daha fazla görüldüğü (Bilir ve ark.; 1987)
- Problem davranışlardan kızlarda korkular ve alışkanlık bozuklukları; erkeklerde ise uyku, konuşma ve tuvalet problemleri, tikler ve davranış bozukluklarının yoğun olduğu, sık dayak cezası alan çocuklarda yüksek oranda davranış problemleri olduğu (Bilir ve ark.; 1988);
- Çocuklarda en yoğun olarak davranış bozukluğu ve korkuların görüldüğü (Bilir ve ark.; 1990);
- 21-30 yaşındaki annelerin, ilkökul mezunu annelerin ve ev hanımı annelerin, daha fazla fiziksel ceza verdiği, en çok görülen problemin davranış bozukluğu olduğu; kızlarda korku, parmak emme, tırnak yeme, erkeklerde davranış bozuklukları, tuvalet problemi, tikler, konuşma ve uyku bozuklukları daha fazla görüldüğü (Bilir ve ark.; 1991) saptanmıştır.

Erken çocukluk eğitiminde kullanılan pozitif davranış desteği, sosyo-duygusal öğrenme programları, önleme programları, pozitif aile programları, rehber programlar ve fonksiyonel analiz programlarının ve anaokulundaki programların problem davranışları üzerinde etkili olduğu sonuçlarına varılmıştır (Benedict, Horner, Squires, 2007; Joseph, Strain; 2003; Mc Dougal, Hiralall, 1998; DeBord, 1996; Evans, 1991; Siegel, 1990; Graff, Smith, Wolff, Tavecchio, 2008; Wilder, Saulnier, Beavers, Zonneveld, 2008; Dufrene, Doggett, Henington, Kamps, 1995; Hemmeter ve ark, 2006; Erbaş; 2001; Kaya, 2000; Moss, Cyr, Dubois - Comtois, 2004).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Literatür incelendiğinde yukarıda sıralanan araştırmalarda davranış problemleri ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, etnik durumu, ailenin yaşadığı stres, ailesel anlayış, annenin mesleği, ailenin gelir düzeyi, ailenin istismar ve ihmali, ailenin sosyo-ekonomik statüsü, öğretmenle yaşanan çatışma, şiddet arasında davranış problemlerine çözüm getiren program ve proje yaklaşımları, en çok görülen duygusal sorunlarla ilgili araştırmalara, fonksiyonel analizin davranış problemlerine etkisini inceleyen çalışmalara rastlanılmıştır. Türkiye'de erken çocukluk dönemi çocuklarının davranış problemlerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda araştırma olması bu araştırmanın gereksinimini oluşturmuştur.

Bu bağlamda konuyla ilgili sınırlı sayıda araştırmanın olması, araştırmanın özgünlüğü bakımından önemini artırmaktadır.

Araştırma sonuçlarının okul öncesi programlarına, öğretmenlere ve okul öncesi uzmanlarının çalışmalarına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, davranış problemlerinin; çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, ana-babanın yaşı, mesleği, eğitim düzeyi, ailenin gelir durumu, ailedeki kardeş sayısı ve ailede başka bir yetişkinin varlığı gibi değişkenlerle ilişkisini incelemektir.

Bolu il merkezindeki resmi okulöncesi kurumlarına devam eden 4-6 yaşlarındaki çocukların davranış problemleri ile;

- Çocuğun yaşı,
- Cinsiyeti,
- Çocuğun doğum sırası,
- Çocuğun kardeş sayısı,
- Ana-babanın yaşı,
- Ana-babanın mesleği,
- Ana-babanın eğitim durumu,
- Ailenin gelir durumu,
- Ailede başka bir yetişkinin varlığı arasında ilişki var mıdır?

3. YÖNTEM (METHOD)

3.1. Araştırmanın Modeli (Model of Research)

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (1991)'a göre genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrede, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modelleri ile tekil ya da ilişkisel taramalar yapılabilir. Çoğu araştırmalarda hem tekil, hem de ilişkisel taramalara olanak verecek düzenlemelere gidilir.

3.2. Evren ve Örneklem (Population and Sampling)

Araştırmada örneklem alma yoluna gidilmeyip evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. 2007-2008 bahar sömestrinde Bolu ili merkezindeki resmi 4 anaokul ve 17 anasınıfında 4-6 yaşlarında 322'si kız, 316'sı erkek toplam 638 çocuğa ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı (Data Collection Instrument)

Davranış Problemleri Kontrol Listesi: Araç Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümünde geliştirilmiştir. Kontrol Listesinin 1. Bölümünde çocuğun yaşı, anne ve babanın mesleği, anne ve babanın eğitim durumu, ailede başka yetişkinlerin bulunup bulunmadığı, çocuğun doğum sırası ve ailenin gelir durumu gibi bölümler yer almaktadır. 2. Bölümde

- **Uyum Bozuklukları:**
 - o Uyku bozuklukları (Uykusuzluk, Kabus Görme, Uykuda Gezme, Uykuda Konuşma, Uykuda Diş Gıcırdatma, Çok Uyuma)
 - o Korkular (Hastane Korkusu, Okul Korkusu, Hayvan Korkusu, Gerçek Dışı Korkular, Dayak Korkusu)
 - o Konuşma Bozuklukları (Kekemelik, Gecikmiş Konuşma, Telaffuz Bozuklukları)
 - o Tikler (Göz Kırpma, Yüz Hareketleriyle İlgili Tikler, Vücut Hareketleriyle İlgili Tikler)
 - o İçme Kapanıklık
 - o Bağımlılık
- **Davranış Bozuklukları:** (Hırçınlık-Geçimsizlik, Kıskançlık, Sözel Saldırganlık, Fiziksel Saldırganlık)
- **Alışkanlık Bozuklukları:** (Parmak Emme, Tırnak Yeme, Gece İşemesi, Gece+Gündüz İşemesi, Dışkı Kaçırma) olmak üzere 3 ana

bölümden ve 40 itemden oluşmaktadır. İtemler 'Yok' ve 'Var' şeklinde işaretlenecek tarzdadır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi (Data Analysis)

Veriler SPSS paket programına kaydedilmiş ve Pearson Chi-Square analysis ile analiz edilmiştir. Büyüköztürk (2003)'e göre bu teknik iki sınıflamalı kategorik değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test eder. İki değişken arasında ilişkinin olması, bir değişkenin düzeylerindeki cevapların, diğer değişkenin düzeylerinde farklılaştığını gösterir. Analiz, biri sınıflamalı, diğeri sıralamalı olan iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını test etmek için de kullanılır. Kay-kare testi, gerçekte, iki sınıflamalı değişkenin düzeylerine (satır sayısı x sütun sayısı) göre oluşan gözlemlerde gözlenen sayılarla-değerlerle beklenen sayıların değerlerin birbirinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder.

3.5. Verilerin Toplanması (Data Collection)

2007-2008 bahar döneminde Bolu Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınarak resmi ana okulu ve ana sınıflarına 700 davranış problemleri kontrol listesi bırakılarak öğretmenlerin yardımıyla velilerin doldurması istenmiştir. Bu formlardan 638'i geri gelmiştir. Doldurulan 638 form değerlendirilmeye alınmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM (FINDINGS AND REMARKS)

Bu bölümde davranış problemleriyle ilgili çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, ailenin yaşı, mesleği, eğitim düzeyi, geliri, ailedeki kardeş sayısı ve ailede başka yetişkinlerin varlığı arasında ilişki olup olmadığına dair kay-kare testi sonuçları tablolarda özetlenecektir.

- Çocuğun yaşı ile davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
- Çocuğun cinsiyeti ile davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
- Çocuğun doğum sırası ile alışkanlık bozuklukları arasında χ^2 (sd=6, n= 638)=26.80, p=0.00 <.05 anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 1. Çocuğun doğum sırası ile alışkanlık bozukluklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları
(Table 1. Chi-square test results of the birth order and habit disorders of the child)

| Alışkanlık Bozuklukları | | | | | | Toplam |
|-------------------------|---|------|-------------|-------------|--------------|--------|
| Doğum Sırası | | Yok | Parmak Emme | Tırnak Yeme | Gece İşemesi | |
| 1. | N | 278 | 79 | 7 | 0 | 364 |
| | % | 76.4 | 21.7 | 1.9 | % | %100 |
| 2. | N | 145 | 54 | 12 | 0 | 211 |
| | % | 68.7 | 25.6 | 5.7 | % | %100 |
| 3. | N | 45 | 15 | 1 | 2 | 63 |
| | % | 71.4 | 23.8 | 1.6 | %3.2 | %100 |
| Toplam | N | 468 | 148 | 20 | 2 | 638 |
| | % | 73.4 | 23.2 | 3.1 | %3 | %100 |

$$\chi^2 = 26.80 \quad sd= 6 \quad p= .00$$

Tablo 1’de çocuğun doğum sırasına göre en yoğun olarak parmak emmeye rastlanmıştır. Gece işemesi, gece+gündüz işemesi ve dışkı kaçırmaya rastlanmamıştır.

- Çocuğun kardeş sayısı ile davranış problemleri arasındaki ilişki incelendiğinde; çocuğun kardeş sayısı ile uyum bozuklukları arasında χ^2 (sd=12, n=638)=21.53, $p=.04<.05$ ve alışkanlık bozuklukları arasında χ^2 (sd=9, n=638)=27.37, $p=.00<.05$ anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 2. Çocuğun kardeş sayısı ile uyum bozukluklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları

(Table 2. Chi-square test results of the number of siblings and accomodation disorders of the child)

| Kardeş Sayısı | | Uyum Bozuklukları | | | | | Toplam |
|---------------|---|-------------------|------------|-------------|--------------|----------------|--------|
| | | Yok | Uykusuzluk | Kabus Görme | Uykuda Gezme | Uykuda Konuşma | |
| 1 | N | 90 | 32 | 18 | 4 | 0 | 144 |
| | % | %62.5 | %22.2 | %12.5 | %2.8 | %0 | %100 |
| 2 | N | 140 | 76 | 19 | 9 | 2 | 246 |
| | % | %56.9 | %30.9 | %7.7 | %3.7 | %8 | %100 |
| 3 | N | 120 | 38 | 12 | 3 | 0 | 173 |
| | % | %69.4 | %22 | %6.9 | %1.7 | %0 | %100 |
| 3’den fazla | N | 37 | 21 | 11 | 5 | 1 | 75 |
| | % | %49.3 | %28 | %14.7 | %6.7 | %1.3 | %100 |
| Toplam | N | 387 | 167 | 60 | 21 | 3 | 638 |
| | % | %60.7 | %26.2 | %9.4 | %3.3 | %5 | %100 |

$$\chi^2=21.53 \text{ sd}=12 \text{ p}=.04$$

Tablo 2’de kardeş sayılarına göre uyum bozuklukları arasında uykusuzluk ve kabus görmeye daha fazla rastlanırken, iki kardeşi, üç kardeşi ve üçten fazla kardeşi olanlarda uykusuzluğa, kabus görme ve uykuda gezmeye rastlanmaktadır. Uykuda diş gıcırdatmaya hiçbir grupta rastlanmamıştır.

Tablo 3. Çocuğun kardeş sayısı ile alışkanlık bozukluklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları

(Table 3. Chi-square test results of the number of siblings and habit disorders of the child)

| Kardeş Sayısı | | Alışkanlık Bozuklukları | | | | Toplam |
|---------------|---|-------------------------|-------------|-------------|--------------|--------|
| | | Yok | Parmak Emme | Tırnak Yeme | Gece İşemesi | |
| 1 | N | 116 | 23 | 2 | 0 | 144 |
| | % | %82.6 | %16 | %1.4 | %0 | %100 |
| 2 | N | 174 | 64 | 8 | 0 | 246 |
| | % | %70.4 | %26 | %3.3 | %0 | %100 |
| 3 | N | 128 | 40 | 5 | 0 | 173 |
| | % | %74 | %23.1 | %2.9 | %0 | %100 |
| 3’den fazla | N | 47 | 21 | 5 | 2 | 75 |
| | % | %62.7 | %28 | %6.7 | %2.7 | %100 |
| Toplam | N | 468 | 148 | 20 | 2 | 638 |
| | % | %73.4 | %23.2 | %3.1 | %3 | %100 |

$$\chi^2 = 23.37 \text{ sd}=9 \text{ p}=.00$$

Tablo 3’de çocukların kardeş sayılarına göre en fazla olarak parmak emmeye rastlanmıştır. Parmak emme problemi iki ve üçten fazla kardeşi olan çocuklarda daha fazla görülmektedir. Tırnak yeme ve gece

işemesine çok az rastlanmıştır. Gece+gündüz işemesi ve dışkı kaçırmaya hiçbir grupta rastlanmamıştır.

- Ana-babanın yaşı ile çocuğun davranış problemleri arasındaki ilişki incelendiğinde; annenin yaşı ile çocuğun davranış problemleri arasında ilişkiye rastlanmazken; babanın yaşı ile çocuğun uyum bozuklukları arasında χ^2 (sd=16 n=638)=27.03, $p=.04<.05$, çocuğun korkuları arasında χ^2 (sd=20, n=638)=70.63, $p=.00<.05$, çocuğun tikleri arasında χ^2 (sd=8, n=638)=28.30, $p=.00<.05$ anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 4. Babanın yaşı ile uyum bozukluklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları

(Table 4. Chi-square test results of father's age and accomodation disorders)

| Baba Yaş | | Uyum Bozuklukları | | | | | Toplam |
|----------------|---|-------------------|------------|-------------|--------------|----------------|--------|
| | | Yok | Uykusuzluk | Kabus Görme | Uykuda Gezme | Uykuda Konuşma | |
| 20 yaş altı | N | 9 | 3 | 0 | 1 | 0 | 13 |
| | % | %69.2 | %23.1 | %0 | %7.7 | %0 | %100 |
| 21-25 | N | 59 | 34 | 9 | 9 | 0 | 111 |
| | % | %53.2 | %30.6 | %8.1 | %8.1 | %0 | %100 |
| 26-30 | N | 143 | 74 | 21 | 5 | 1 | 244 |
| | % | %58.6 | %30.3 | %8.6 | %2.0 | %4 | %100 |
| 31-35 | N | 110 | 32 | 20 | 6 | 2 | 170 |
| | % | %64.7 | %18.8 | %11.8 | %3.5 | %1.2 | %100 |
| 36 yaş ve üstü | N | 66 | 24 | 10 | 0 | 0 | 100 |
| | % | %66 | %24 | %10.0 | %0 | %0 | %100 |
| Toplam | N | 387 | 167 | 60 | 21 | 3 | 638 |
| | % | %60.7 | %26.2 | %9.4 | %3.3 | %5 | %100 |

$$\chi^2 = 27.03 \text{ sd}=16 \text{ p}=.04$$

Tablo 4'de 21-25, 26-30, 31-35 yaşta babaların çocuklarında uykusuzluk görülürken, düşük oranda kabus görme ve uykuda gezmeye rastlanmıştır. Uykuda konuşma ve uykuda diş gıcırdatmaya hiç rastlanmamıştır. 20 yaş altı ve 36 yaş ve üstü babalarda daha düşük oranda uyum bozukluklarına rastlanmıştır.

Tablo 5. Babanın yaşı ile çocuğun korkularına ilişkin kay-kare testi sonuçları

(Table 5. Chi-square test results of father's age and child's fears)

| Baba Yaş | | Çocuğun Korkuları | | | | | Toplam | |
|----------------|---|-------------------|-----------------|--------------|----------------|----------------------|--------|---------------|
| | | Yok | Hastane Korkusu | Okul Korkusu | Hayvan Korkusu | Gerçek Dışı Korkular | | Dayak Korkusu |
| 20 yaş altı | N | 5 | 2 | 3 | 1 | 1 | 1 | 13 |
| | % | %38.5 | %15.4 | %23.1 | %7.7 | %7.7 | %7.7 | %100 |
| 21-25 | N | 38 | 43 | 21 | 6 | 3 | 0 | 111 |
| | % | %34.2 | %38.7 | %18.9 | %5.4 | %2.7 | %0 | %100 |
| 26-30 | N | 95 | 85 | 45 | 17 | 2 | 0 | 244 |
| | % | %38.9 | %34.8 | %18.4 | %8 | %8 | %0 | %100 |
| 31-35 | N | 77 | 57 | 21 | 13 | 2 | 0 | 170 |
| | % | %45.3 | %33.5 | %12.4 | %7.6 | %1.2 | %0 | %100 |
| 36 yaş ve üstü | N | 53 | 31 | 14 | 1 | 1 | 0 | 100 |
| | % | %53 | %31 | %14.0 | %1.0 | %1.0 | %0 | %100 |
| Toplam | N | 268 | 218 | 104 | 9 | 9 | 1 | 638 |
| | % | %42 | %34.2 | %16.3 | %1.4 | %1.4 | %2 | %100 |

$$\chi^2 = 70.63 \text{ sd}=20 \text{ p}=.00$$

Tablo 5’de babanın yaşı ile çocuğun korkularına ilişkin kay-kare sonuçları gösterilmiştir. 21 yaş ve üstündeki babaların çocuklarında hastane, okul, hayvan, gerçek dışı korkulara rastlanırken, dayak korkusuna çok düşük oranda 20 yaş ve altında rastlanılmıştır.

Tablo 6. Babanın yaşı ile çocuğun tiklerine ilişkin kay-kare testi sonuçları

(Table 6. Chi-square test results of father’s age and child’s tics)

| Baba Yaş | | Tikler | | | Toplam |
|----------------|---|--------|------------|-----------------|--------|
| | | Yok | Göz Kırpma | Yüz Hareketleri | |
| 20 yaş altı | N | 6 | 3 | 4 | 13 |
| | % | %46.2 | %23.1 | %30.8 | %100 |
| 21-25 | N | 80 | 25 | 6 | 111 |
| | % | %72.1 | %22.5 | %5.4 | %100 |
| 26-30 | N | 186 | 40 | 18 | 244 |
| | % | %76.2 | %16.4 | %7.4 | %100 |
| 31-35 | N | 139 | 26 | 5 | 170 |
| | % | %81.8 | %15.3 | %2.9 | %100 |
| 36 yaş ve üstü | N | 79 | 20 | 1 | 100 |
| | % | %79 | %20 | %1 | %100 |
| Toplam | N | 490 | 114 | 34 | 638 |
| | % | %76.8 | %17.9 | %5.3 | %100 |

$$x^2 = 28.30 \text{ sd}=8 \text{ p}=.00$$

Tablo 6’da babanın yaşı ile çocuğun tiklerine ilişkin kay-kare testi sonuçları görülmektedir. Tüm yaş grubu babalarda göz kırpmaya ve yüz hareketleriyle ilgili tiklere rastlanmıştır, vücut hareketleriyle ilgili tiklere hiç rastlanmamıştır.

- Annenin mesleği ile çocuğun problem davranışları arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır, ancak ev hanımı annelerin çocuklarında daha yüksek oranda davranış problemlerine rastlanmıştır. Babanın mesleği ile çocuğun uyum bozuklukları arasında x^2 (sd=16, n=638)=28.55, $p=.02<.05$ ve çocuğun korkuları arasında x^2 (sd=20, n=638)=43.49, $p=.00<.05$ anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 7. Babanın mesleği ile çocuğun uyum bozukluklarına ilişkin kay-kare testi sonuçları

(Table 7. Chi-square test results of father’s job and child’s accomodation disorders)

| Baba Mesleği | | Uyum Bozuklukları | | | | | Toplam |
|----------------|---|-------------------|------------|-------------|--------------|----------------|--------|
| | | Yok | Uykusuzluk | Kabus Görme | Uykuda Gezme | Uykuda Konuşma | |
| İşsiz | N | 13 | 5 | 1 | 3 | 1 | 23 |
| | % | %56.5 | %21.7 | %4.3 | %13 | %4.3 | %100 |
| Eğitimci | N | 30 | 8 | 3 | 1 | 0 | 42 |
| | % | %71.4 | %19 | %7.1 | %2.4 | %0 | %100 |
| Memur | N | 99 | 35 | 14 | 3 | 1 | 152 |
| | % | %65.1 | %23 | %9.2 | %2 | %7 | %100 |
| İşçi | N | 117 | 70 | 16 | 8 | 0 | 211 |
| | % | %55.5 | %33.2 | %7.6 | %3.8 | %0 | %100 |
| Serbest Meslek | N | 128 | 49 | 26 | 6 | 1 | 210 |
| | % | %61 | %23.3 | %12.4 | %2.9 | %5 | %100 |
| Toplam | N | 387 | 167 | 60 | 21 | 3 | 638 |
| | % | %60.7 | %26.2 | %9.4 | %3.3 | %5 | %100 |

$$x^2 =28.55 \text{ sd}=16 \text{ p}=.02$$

Tablo 7’de babanın mesleği ile uyum bozukluklarına ilişkin kay-kare sonuçları gösterilmiştir. İşsiz, memur, işçi ve serbest meslek

sahibi babalarda yakın oranlarda uyum bozuklukları görülürken eğitimci babalarda daha düşük oranda uyum bozuklukları görülmektedir.

Tablo 8. Babanın mesleği ile çocuğun korkularına ilişkin kay-kare testi sonuçları

(Table 8. Chi-square test results of father's job and child's fears)

| Baba Mesleği | Çocuğun Korkuları | | | | | | Toplam | |
|----------------|-------------------|-----------------|--------------|----------------|----------------------|---------------|--------|------|
| | Yok | Hastane Korkusu | Okul Korkusu | Hayvan Korkusu | Gerçek Dışı Korkular | Dayak Korkusu | | |
| İşsiz | N | 7 | 8 | 4 | 2 | 1 | 1 | 23 |
| | % | %30.4 | %34.8 | %17.4 | %8.7 | %4.3 | %4.3 | %100 |
| Eğitimci | N | 21 | 15 | 6 | 0 | 0 | 0 | 42 |
| | % | %50 | %35.7 | %14.3 | %0 | %0 | %0 | %100 |
| Memur | N | 71 | 53 | 17 | 9 | 2 | 0 | 152 |
| | % | %46.7 | %34.9 | %11.2 | %5.9 | %1.3 | %0 | %100 |
| İşçi | N | 81 | 69 | 47 | 12 | 2 | 0 | 211 |
| | % | %38.4 | %32.7 | %22.3 | %5.7 | %9 | %0 | %100 |
| Serbest Meslek | N | 88 | 73 | 30 | 15 | 4 | 0 | 210 |
| | % | %41.9 | %34.9 | %14.3 | %7.1 | %1.9 | %0 | %100 |
| Toplam | N | 269 | 218 | 104 | 38 | 9 | 1 | 638 |
| | % | %42 | %34.2 | %16.3 | %6 | %1.4 | %2 | %100 |

$$x^2 = 43.49 \text{ sd}=20 \text{ p}=.00$$

Tablo 8'de babanın mesleği ile çocuğun korkularına ilişkin kay-kare testi sonuçları gösterilmiştir. İşsiz, eğitimci, memur, serbest meslek, işçi babaların çocuklarında dayak korkusu ve gerçek dışı korkular daha düşük oranda görülürken hastane, okul korkusu ve hayvan korkusu yakın oranlarda görülmektedir.

- Anne-babanın eğitim durumuna göre çocuğun davranış problemleri arasında; annenin eğitim durumu ile çocuğun konuşma bozuklukları arasında $x^2 = (sd=9, n=638)=32.00, p=.00<.05$ ve tikleri arasında $x^2 = (sd=6, n=638)=22.41, p=.00<.05$ anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babanın eğitim durumu ile çocuğun davranış problemleri arasında korku bozuklukları $x^2 = (sd=15, n=638)=129.89, p=.00<.05$, konuşma bozuklukları $x^2 (sd=9, n=638)=37.66, p=.00<.05$, tikler $x^2 (sd=6, n=638)=37.79, p=.00<.05$, davranış bozuklukları $x^2 = (sd=18, n=638)=34.35 P=.01<.05$, alışkanlık bozuklukları $x^2 (sd=9, n=638)=17.2, p=.04<.05$ arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
- Ailenin gelir durumu ile çocuğun davranış problemlerinden tikler arasında $x^2 (sd=6, n=638)=18.94, p=.00<.05$ anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Asgari ücret altı ve asgari ücretle geçinen ailelerin yanı sıra orta ve yüksek gelirli ailelerde de uyum bozuklukları, korkular, konuşma bozuklukları, davranış bozuklukları ve alışkanlık bozukluklarına rastlanmıştır.
- Ailede başka yetişkinlerin bulunması ile çocuğun davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. 638 ailenin 475'inde evde başka bir yetişkin bulunmazken, 163 ailede başka bir yetişkin bulunmaktadır.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

(DISCUSSION, CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS)

Araştırma sonuçlarında çocukların yaşları ile davranış problemleri arasında ilişki bulunamamıştır. Araştırma kapsamındaki çocukların yaşları 4-6 yaş arası olması dolayısıyla yaşlarının yakın olmasından kaynaklanmış olabilir. Hamre ve arkadaşları (2008)'na göre

öğretmenler küçük yaştaki çocukların problem davranışlarını büyük çocuklara oranla daha fazla tolere etmektedir. Doctoroff ve Arnold (2004)'a göre anaokuluna başlangıçta ve altı ay sonra davranış problemleri ortaya çıkmaktadır. Araştırmadaki kontrol listesini cevaplayan anne-babalar, öğretmenler gibi çocuklarını yaşları küçük olmasından dolayı tolere ediyor olabilirler. Davranış problemlerinin anaokulundaki çocuklarda görülmesi Doctoroff ve Arnold (2004)'ın bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırma bulgularında çocukların cinsiyeti ile davranış problemleri arasında ilişki bulunamamıştır. Araştırmamanın bulgusu Cai, Kaiser, Hancock (2004) ve Doctoroff ve Arnold (2004)'un bulgularını desteklemektedir. Erkek ve kız çocuklarda yakın oranlarda problem davranışlara rastlanmıştır. Bu yönüyle bulgu erkek çocuklardan daha fazla problem davranış ve çatışmaya rastlayan Leadbeater ve arkadaşları (1994) ve Hamre ve arkadaşları (2008)'nin bulgularını desteklememektedir. Kız çocuklarında korkulara, erkek çocuklarda saldırganlığa rastlanması Hasting ve McGrill (2008)'in bulgularını kısmen desteklemektedir.

Çocuğun doğum sırası ile problem davranışlardan alışkanlık bozuklukları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Birinci, ikinci ve üçüncü çocuklarda parmak emme ve tırnak yeme davranışına rastlanmıştır. Ailenin ilk çocuğunda biraz baskıcı bir tutum geliştirmesi ilk çocuklarda bu davranışların görülmesine neden olabilir. İkinci ve üçüncü çocuklarda parmak emme ve tırnak yemenin görülmesi çocuklarda anaokuluna başlamadan ötürü görülen problem davranışlara ya da ailenin çocuk yetiştirme tutumlarına bağlanabilir. Gece işemesi, gece+gündüz işemesi ve dışkı kaçırmaya rastlanmaması, anaokuluna başlangıçta çocukların tuvalet eğitimini kazanmış olmaları beklentisiyle açıklanabilir.

Çocuğun kardeş sayısı ile problem davranışlardan uyum bozuklukları ve alışkanlık bozuklukları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Çocukların kardeş sayısı arttıkça uyum bozuklukları ve alışkanlık bozukluklarına yoğun olarak rastlanması, kardeşle ve aile ile çatışma yaşamaya ve bu durumun problem davranışları gündeme getirmesiyle açıklanabilir. Ayrıca çocuk sayısının artması ailenin stresini yükseltmekte, bazı aileler çocuklarına saldırgan davranabilmektedirler. Bu yönüyle araştırmamanın bu bulgusu Abidin (1990), Hemmeter ve arkadaşları (2006), Kwon (2007), Dodge ve arkadaşları (2004)'ın bulgularını kısmen destekler niteliktedir.

Annenin yaşı ile çocuğun problem davranışları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum 20 yaş ve altındaki annelerin az olması, 20-35 yaş diliminde annelerin hemen hepsinin yer alması dolayısıyla genç anneler olmasının ve yaşlarının yakın olmasının bir sonucu olabilir.

Babanın yaşı ile çocuğun davranış problemleri arasında uyum bozuklukları, korkular, tikler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Türk toplumunda korku kültürünün hakim olması, çocukların büyük kısmının babaları tarafından korkutularak eğitilmesi, çocuklara annelerin daha yakın olması ve çocukların annenin çocuğu olarak kabul edilmesiyle bu bulgu açıklanabilir. Babaların yaş dağılımları incelendiğinde çocuğun genç olması, yeterince çocuk yetiştirme deneyimine sahip olmamalarından dolayı çocuklarına uygun davranışlar gösteremiyor olabilirler. Dolayısıyla çocuklarında uyum bozuklukları, korkular ve tikler gözleniyor olabilir.

Annenin mesleği ile davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak ev hanımı olan annelerde daha fazla oranda problem davranışlara rastlanmıştır. Babanın mesleği ile çocuğun

davranış problemlerinden uyum bozuklukları ve korkular arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İşsiz babalarda, ev hanımı annelerin çocuklarında problem davranışların görülmesi Dufrene ve arkadaşları (2007), Kwon (2007)'un işsiz, dayanıksız, sosyal destekten yoksun ve stresli ailelerde daha fazla problem davranışa rastlanması bulgularıyla örtüşmektedir. Ayrıca okulöncesi kurumlarında son yıllarda aile eğitimi yaygınlaşmaya başlamakla birlikte ailenin bilgilendirilmesi, desteklenmesi henüz yeterli oranda değildir. Anneler ve babalar yeterince okulöncesi kurumda bilgi ve rehberlik alamıyor olabilirler.

Bu bulguyla paralellik gösteren anne-babanın eğitim durumudur. Annenin eğitim durumu ile çocuğun problem davranışlarında konuşma bozuklukları ve tikler arasında ve babanın eğitim durumu ile çocuğun problem davranışlarından korkular, konuşma, davranış, alışkanlık bozuklukları ve tikler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eğitimci anne ve babalarda düşük oranda problem davranışların görülmesi yukarıda açıklanan anne-babanın bilgilendirilmesi ile ilişkilendirilebilir. Anne ve babalardan çok azı üniversite mezunudur. Büyük bir çoğunluğu ilköğretim ve ortaokul-lise mezunudur. Yüksek lisans ve üstü eğitime sahip anne-babaya hiç rastlanmamıştır. Babalarda işsiz babaların yanı sıra memur, işçi, serbest meslek babalarda da problem davranışa rastlanmıştır. Düşük oranda olmasına rağmen eğitimci babaların çocuklarında problem davranışların görülmesi düşündürücüdür. Ayrıca Bilir ve arkadaşları (1991)'in ilköğretim mezunu ve ev hanımı annelerin çocuklarına daha fazla fiziksel ceza vermesi ve bu çocuklarda daha fazla problem davranışlar görülmesi, araştırmancının bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Ailenin gelir durumu ile çocuğun davranış problemleri arasında tiklerde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Ailelerin büyük çoğunluğu asgari ücret altı, asgari ücret ve orta gelirlidir. Ailenin gelir durumunun düşük olması zor ve yetersiz yaşamı, yüksek stresi, saldırgan yetişkin modellerini, yetersiz sosyal desteği beraberinde getirmektedir. Çocuklar daha fazla engellenme yaşayabilmektedir. Bu yönüyle bu bulgu Dufrene ve arkadaşları (2007), Doctoroff ve Arnold (2004), Putnam ve Stifter (2005)'in bulgularını kısmen desteklemektedir.

Ailede başka yetişkinlerin varlığı ile çocuğun davranış problemleri arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. 638 ailenin 163'ünde (%26) ailede başka bir yetişkin varken, 475'inde (%74) ailede başka bir yetişkin bulunmamaktadır. Günümüz koşullarında çekirdek ailenin daha fazla olması ile bu bulgu açıklanabilir. Araştırma kapsamındaki çocuklarda problem davranışların görülmesi ailede başka bir yetişkinin olmaması dolayısıyla aileye sosyal desteğin azlığını karşımıza çıkarmaktadır. Öte yandan araştırma kapsamındaki ailelerin %26'sında ailede başka yetişkinlerin varlığı geniş aile olasılığını ve bu ailelerde daha fazla problem davranışa rastlanması olasılığını karşımıza çıkarmaktadır.

Araştırmada ailenin etnik kimliği ve stres durumu incelenmemiştir. Araştırma yalnızca Bolu il merkezi, resmi kurumlara devam eden anaokulu ve anasınıfları çocuklarıyla sınırlıdır. Özel kurumlara devam eden çocuklar araştırma kapsamına alınmamıştır. Anaokuluna devam eden kaynaştırma kapsamındaki çocuklar ayrıca incelenmemiştir. Araştırma yalnızca 2007-2008 bahar dönemiyle sınırlıdır. Çocukların davranış problemleri kontrol listesi ve buna verilen yanıtlarla sınırlıdır. Öğretmenlerin gözlem ve görüşleri alınmamıştır. Bunlar araştırmancının sınırlılıkları arasındadır.

Araştırma sonucunda; çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, annenin yaşı, ailede başka yetişkinlerin olması ile çocuğun davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Bununla birlikte, çocuğun doğum sırası ile alışkanlık bozuklukları; çocuğun kardeş sayısı ile çocuğun uyum bozuklukları ve alışkanlık bozuklukları; babanın yaşı ile çocuğun uyum bozuklukları, korkular ve tikleri; babanın mesleği ile çocuğun uyum bozuklukları ve korkuları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Annenin eğitim durumu ile çocuğun konuşma bozuklukları ve tikleri; babanın eğitim durumu ile çocuğun korkuları, konuşma bozuklukları, tikleri ve davranış bozuklukları, arasında anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Ailenin gelir durumu ile çocuğun tikleri arasında anlamlı ilişkiye rastlanmıştır.

Öneriler maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

Araştırmaya yönelik öneriler olarak;

- Ailelerin büyük bir kısmı bilgi yetersizliğinden ötürü çocuklarının problem davranışları karşısında ne yapacaklarını bilememekte ve bu durumla baş edememektedir. Bazen uzman yada öğretmenlere bu sorunları dile getirmekte bazen de gizlemektedirler. Ailelerin çocuklarının davranış problemleri ile baş edebilmeleri için aile eğitim programları uygulanabilir.
- Ailelere çocukların problem davranışlarıyla baş edebilmeleri için davranış değiştirme programları ile bilgi verilebilir. Davranış değiştirme programlarını ailelerle birlikte öğretmenlerin de etkin olarak uygulanması sağlanabilir.
- Çocukların problem davranışlarının azalması için çocuklara yönelik sosyal aktiviteler etkili olabilir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler olarak;

- Çocukların problem davranışlarını değerlendiren farklı kontrol listeleri uygulanabilir,
- Mevcut kontrol listelerinin Türkçe standardizasyonu yapılarak uygulanabilir,
- Çocuklarda problem davranışlarda etkili olan, ana-babaların depresyonu, ailesel anlayışı gibi ana-babaları değerlendiren ve çocukların problem davranışlarıyla ilişkisini inceleyen çalışmalara yer verilebilir.
- Çocukların problem davranışlarıyla ilgili öğretmenlerin gözlem ve görüşleri varsa çocukla ilgili kayıtlarından yararlanılabilir.
- Bolu ili dışında da farklı çocuk popülasyonuna özellikle kaynaştırma kapsamındaki çocuklara kontrol listeleri uygulanabilir.

TEŞEKKÜR (ACKNOWLEDGE)

Bu bildirinin bir kısmı Boğaziçi Üniversitesince 9-12 Eylül 2009 İzmir'de düzenlenen The Second European Network for Socio-Emotional Competence in Children (ENSEC) Conference'da sözel bildiri olarak sunulmuş, bildiri düzenlenip genişletilerek makale haline getirilmiştir. Bul makalenin oluşmasında katkısı olan okul öncesi öğretmenleri ve öğrencilerine teşekkürü borç biliyorum.

KAYNAKÇA (REFERENCES)

1. Abidin, K., (1990). Assessment of Child Physical and Sexual Abuse Offenders. Milner, J.S., Murphy, W.D. Family Relations. Volume: 40, pp: 478-488. (s. 480'deki alıntı).

2. Arı, B.M., (1986). Çocukluk Döneminde Uyum Bozuklukları. Ş. Bilir (Ed). Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri (52-60). Ankara: Ayyıldız Matbaası.
3. Aydoğmuş, K., (1994). Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları. Ana-Baba Okulu. (4. Basım) (141-155). İstanbul: Remzi Kitapevi.
4. Benedict, E.A., Horner, R.H., and Squires, J.K., (2007). Assessment and Implementation of Positive Behavior Support in Preschools. Topics in Early Childhood Special Education. Volume: 28, Number: 3, pp: 174-192.
5. Bennett Murphy, L.M., Laurie-Rose, C., Brinkman, T.M., and McNamara, K.A., (2007). Sustained Attention and Social Competence in Typical Developing Preschool-Aged Children. Early Child Development and Care. Volume: 177, Number: 2, pp: 133-149.
6. Bilir, Ş., Arı, M., Atik, B. ve San, P., (1987). Konya, Kayseri, Denizli il Merkezlerinde 4-12 Yaş Grubu 4003 Çocuk Üzerinde Dövülme Sıklığı ve Bununla İlgili Bazı Duygusal Sorunların Taranması. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi. Cilt: 1, Sayı: 2, ss: 3-9.
7. Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez Baykoç, N., Atik, B., ve San, P., (1988). Ankara İl Merkezlerinde 3-12 Yaşları Arasındaki 9813 Çocuğun Dayak Cezası Alma Sıklığı ve Bununla İlişkili Duygusal Problemlerin Saptanması. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Dergisi. Cilt: 1, Sayı: 3, ss: 3-13.
8. Bilir, Ş., Arı, M., Baykoç-Dönmez, N., Atik, B. ve San, P., (1990). Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İl Merkezlerinde 4-12 Yaşları Arasındaki 10.201 Çocuğa Fiziksel Ceza Uygulama Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Dergisi. Cilt: 1, Sayı: 4, ss: 1-12.
9. Bilir, Ş., Arı, M., Baykoç-Dönmez, N. ve Güneysu, S., (1991). 4-12 Yaşları Arasında 16.100 Çocukta Örselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme. Çocuk İstismarı ve İhmali. (45-55). Ankara: Gözde Repro Ofset.
10. Büyüköztürk, Ş., (2003). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. (3. Baskı). (142-148). Ankara: Pegem Yayıncılık.
11. Cai, X., Kaiser, A.P. and Hancock, T.B., (2004). Parent and Teacher Agreement on Child Behavior Checklist Items in a Sample of Preschoolers From Low-income and Predominantly African-American Families. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology. Volume: 33, Number: 2, pp: 303-312.
12. Çağlar, D., (1981). Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi. (2. Baskı). (20-41). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
13. DeBord, K., (1996). Appropriate Limits for Young Children: A Guide for Discipline. Document Resume. North Carolina Cooperative Extension Service. North Carolina State University College of Agriculture - Life Sciences. Raleigh.
14. Demir, Y., (2003). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaşılan Problem Davranışlara Karşı Başetme Stratejileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
15. Doctoroff, G.L. and Arnold, D.H., (2004). Brief Report. Parent-Rated Externalizing Behavior in Preschoolers: The Predictive Utility of Structured Interviews, Teacher Reports, and Classroom Observations. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology. Volume: 33, Number: 4, pp: 813-818.

16. Dodge, K.A., Pettit, G.S., and Bates, J.E., (1994). Socialization Mediators of The Relation Between Socioeconomic Status and Child Conduct Problems. *Child Development*. Volume: 65, pp: 649-665.
17. Dufrene, B.A., Doggett, R.A., Henington, C., and Watson, T.S., (2007). Functional Assessment and Intervention for Disruptive Classroom Behaviors in Preschool and Head Start Classroom. *Journal Behaviors Education*. Volume: 16, pp: 368-388.
18. Erbaş, D., (2001). Gelişimsel Geriliği Olan Çocukların Problem Davranışlarının Azaltılmasında İşlevsel İletişim Öğretiminin Sönmeyle Birlikte ve Sönme Olmaksızın Uygulanmasının Etkililiklerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
19. Evans, I., (1991). Experimental Evaluation of a Preventative Home-School Partnership Program for At-Risk Elementary - Aged Children. Paper Presented at the Biennial Meeting of The Society for Research in Child Development. (Seattle, April 18-20, 1991).
20. Farver, J.A.M., Xu, Y., Eppe, S., Fernandez, A., and Schwartz, D., (2005). Community Violence, Family Conflict and Preschoolers' Socioemotional Functioning. *Developmental Psychology*. Volume: 41, Number: 1, pp: 160-170.
21. Graff, I., Smith, F.S., Wolff, M., and Tavecchio, L., (2008). Effectiveness of The Triple Positive Parenting Program on Behavioral Problems in Children: A Meta Analysis. *Behavior Modification*. Volume: 32, Number: 5, pp: 714-735.
22. Hamre, B.K., Pianta, R.C., Downer, J.T., and Masburn, A.J., (2008). Teacher's Perceptions of Conflict With Young Students: Looking Beyond Problem Behaviors. *Social Development*. Volume: 17, Number: 1, pp: 115-136.
23. Hastings, P.D. and McGrill, I.D., (2008). Special Section: Emotion Socialization in Preschoolers. Parasympathetic Regulation and Parental Socialization of Emotion: Biopsychosocial Processes of Adjustment in Preschoolers. *Social Development*. Volume: 17, Number: 2, pp: 211-238.
24. Hemmeter, M.L., Ostrosky, M., and Fox, L., (2006). Social and Emotional Foundations for Early Learning: A Conceptual Model for Intervention. *School Psychology Review*. Volume: 35, Number: 4, pp: 583-601.
25. Herrenkhol and frd. (1983). Abuse and Neglect of Handicapped Children. S.R., Morgan (Ed.). (s. 52'deki alıntı). USA. A College-Hill Publication.
26. Joseph, G.E. and Strain, P.S., (2003) Comprehensive Evidence - Based Social - Emotional Curricula For Young Children: An Analysis of Efficacious Adoption Potential. *Topics in Early Childhood*. Volume: 23, Number:2, pp: 65-76.
27. Kamps, D.M., (1995). Case Studies Using Functional Analysis for Young Children With Behavior Risks Education and Treatment of Children. Volume: 18, Number: 3, pp: 243-260.
28. Karasar, N., (1991). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (4. Basım). (79-80). Ankara: Sanem Matbaacılık.
29. Karaoğlu, M., (2002). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında İstenmeyen Davranışlar ve Yönetimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

30. Kaya, A., (2000). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Program ve Farklı Etkinliklerin Çocukların Özerklik (Otonomi) ve Atılğanlık Gelişim Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
31. Kwon, J.Y., (2007). The Relationship Between Parenting Stress, Parental Intelligence and Child Behavior Problems in a Study of Korean Preschool Mothers Early Child Development and Care. Volume: 177, Number: 5, pp: 449-460.
32. Leadbeater, B.J. and Bishop, S.J., (1994). Predictors of Behavior Problems in Preschool Children of Inner-City Afro-American and Puerto Rican Adolescent Mothers. Child Development. Volume: 65, pp: 638-648.
33. Leighton, Jouriles and frd. (1989). Violence in the Family and Its Links to Child Abuse. Browne, K. Bailliere's Clinical Pediatrics. Volume: 1, Number: 1. UK. Copyright Bailliere Tindal. pp: 149-163. (s. 159'daki alıntı).
34. McDougal, J. and Hiralall, A.S., (1998). Bridging Research Into Practice to Intervene with Young Aggressive Students In The Public School Setting: Evaluation of The Behavior Consultation Team (BCT) Project. Paper presented at the Annual Convention of the National Association of School Psychologists (30th, Orlando, FL. April. 14-18, 1998).
35. Moncher, F., (1995). Social Isolation and Child Abuse Risk. Family in Society. Journal of Contemporary Human Services. pp: 421-433.
36. Moss, E., Cyr, C., and Dubois-Comtois, K., (2004). Attachment at Early School Age and Developmental Risk: Examining Family Contexts and Behavior Problems of Controlling Caregiving, Controlling-Punitive, and Behaviorally Disorganized Children. Developmental Psychology. Volume: 40, Number: 4, pp: 519-532.
37. Putnam, S.P. and Stifter, C.A., (2005). Behavioral Approach-Inhibition in Toddlers: Prediction From Infancy, Positive and Negative Affective Components, and Relations with Behavior Problems. Child Development. Volume: 76, Number: 1, pp: 212-226.
38. Sargın, N., (2001). Çocuklarda Ruh Sağlığı. (1. Baskı). (43-45). Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.
39. Siegel, W.F., (1990). Fostering Prosocial Behavior in Preschool Children Through Teacher, Student, and Parent Involvement. Practicum Reports, Research/Technical. Nova University.
40. Soeffing, C., Kline, R., and Christiansen, M., (1970). Abuse and Neglect of Handicapped Children. Morgan, S.R. USA. A College-Hill Publication. (s. 44'deki alıntı).
41. Yörükoğlu, A., (1994). Çocuk Ruh Sağlığı. (19. Baskı). (287-288). İstanbul: Özgür Yayın-Dağıtım.
42. Thorell, L.B. and Rydell, A.M., (2008). Behavior Problems and Social Competence Deficits Associated with Symptoms of Attention-Deficit / Hyperactivity Disorder: Effects of Age and Gender. Child: Care, Health and Development. Volme: 34, Number: 5, pp: 584-595.
43. Wilder, D.A., Saulnier, R., Beavers, G., and Zonneveld, K., (2008). Contingent Access to Preferred Items Versus a Guided Compliance Procedure to Increase Compliance Among Preschoolers. Education and Treatment of Children. Volume: 31, Number: 3, pp: 297-305.